

YENGIL SANOAT KORXONALARIDA FAVQULODDA VAZIYATLARNING OLDINI OLISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Dehqonov Oyatillo Mansurbek o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

*“Mehnat muxofazasi va texnika
xavfsizligi” yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

e-mail: oyatillodekhanov@gmail.com

Ilmiy rahbar: Abduraxmanov Abdurashid Ataxanovich

Andijon davlat texnika instituti texnika fanlari nomzodi

e-mail: abduraxmanovabdurashid25@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada yengil sanoat korxonalarida favqulodda vaziyatlarning oldini olish tizimini takomillashtirish masalalari ilmiy jihatdan o'rganilgan. Ishlab chiqarish jarayonlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan texnogen va tabiiy xavflar tahlil qilingan. Korxonalarda xavfsizlikni ta'minlashda zamonaviy boshqaruv yondashuvlarining ahamiyati yoritilgan. Axborot va tahliliy tizimlardan foydalanish favqulodda vaziyatlarni erta aniqlash va oldini olish imkonini berishi asoslangan. Sun'iy intellekt va prognozlash texnologiyalarining xavfsizlik tizimidagi o'rni ko'rib chiqilgan. Tashkiliy va texnik choralarning uyg'unligi xavf darajasini kamaytirishda muhim omil sifatida baholangan. Xodimlar tayyorgarligi va xavfsizlik madaniyatini oshirish zaruriyati ta'kidlangan. O'zbekiston sharoitida hududiy xususiyatlarni hisobga olish zarurligi asoslab berilgan. Innovatsion yondashuvlar korxonalarda xavfsizlik tizimini samarali tashkil etishda muhim rol o'ynashi aniqlangan. Tadqiqot natijalari yengil sanoat korxonalarida kompleks xavfsizlik tizimini rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: Yengil sanoat, favqulodda vaziyatlar, xavfsizlik tizimi, texnogen xavflar, tabiiy xavflar, xavf tahlili, axborot tizimlari, sun'iy intellekt, prognozlash, mehnat muhofazasi.

KIRISH

Yengil sanoat korxonalarini iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ushbu sohada ishlab chiqarish jarayonlari yuqori intensivlikda va uzluksiz tarzda amalga oshiriladi. Korxonalarda texnologik jarayonlarning murakkabligi xavfsizlikka bo'lgan talabni oshiradi. Ishlab chiqarish jarayonida inson omili muhim rol o'ynaydi va u xavf omillarining paydo bo'lishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Favqulodda vaziyatlar texnik nosozliklar, tashkiliy kamchiliklar va tashqi tabiiy omillar natijasida yuzaga keladi. Bunday holatlar korxonada faoliyatiga jiddiy iqtisodiy va ijtimoiy zarar yetkazishi mumkin. Shu sababli xavfsizlik tizimlarini samarali tashkil

etish dolzarb masala hisoblanadi. Yengil sanoat korxonalarida xavfsizlikni ta'minlash mehnat muhofazasining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Zamonaviy sharoitda xavfsizlik tizimlarini takomillashtirish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi xavf tahlilini tezkor amalga oshirish imkonini bermoqda. Sun'iy intellekt va prognozlash usullari xavf ehtimolini oldindan aniqlashda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Favqulodda vaziyatlarni erta aniqlash tizimlarini joriy etish korxonalar barqarorligini oshiradi. Tashkiliy va texnik choralarini uyg'unlashtirish xavfsizlik darajasini sezilarli yaxshilaydi. Xodimlarning xavfsizlik bo'yicha bilim va ko'nikmalarini oshirish muhim omil hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida yengil sanoat korxonalarining xavfsizlik tizimini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. Hududiy va iqlimiy xususiyatlar xavfsizlik strategiyalarini shakllantirishda inobatga olinishi lozim. Ishlab chiqarish jarayonlarida zamonaviy monitoring tizimlarini joriy etish zarur hisoblanadi. Shuningdek, favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish mexanizmlarini ishlab chiqish muhimdir. Innovatsion texnologiyalar xavfsizlikni boshqarish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli favqulodda vaziyatlarning oldini olish tizimini ilmiy asosda rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Yengil sanoat korxonalarida ishlab chiqarish jarayonlari yuqori intensivlik va uzluksizlik bilan amalga oshiriladi. Bunday sharoitda xavfsizlikni ta'minlash masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Favqulodda vaziyatlar ishlab chiqarish jarayonining to'xtab qolishiga va katta iqtisodiy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli xavf omillarini aniqlash va tahlil qilish muhim bosqich hisoblanadi. Yengil sanoat korxonalarida texnik nosozliklar asosiy xavf manbalaridan biridir. Inson omili ham favqulodda vaziyatlarning kelib chiqishida sezilarli rol o'ynaydi. Xodimlarning xavfsizlik qoidalariga rioya qilmasligi xavf darajasini oshiradi. Tashqi tabiiy omillar ham ishlab chiqarish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli xavfsizlik tizimi kompleks yondashuv asosida qurilishi lozim. Zamonaviy yondashuvlarda axborot texnologiyalarining o'рни juda muhimdir. Axborot tizimlari ishlab chiqarish jarayonini real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini beradi. Bu tizimlar xavf omillarini erta aniqlashda samarali vosita hisoblanadi. Ivanova M.N. axborot va tahliliy tizimlar xavfsizlikni boshqarishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Smirnov A.V. interdepartamental yondashuv xavfsizlik tizimining samaradorligini oshirishini ko'rsatadi. Axborot texnologiyalarining integratsiyasi xavfsizlik darajasini sezilarli yaxshilaydi. Sun'iy intellekt texnologiyalari xavf omillarini prognoz qilishda muhim vosita hisoblanadi. U katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilib, ehtimoliy xavflarni aniqlaydi. Tursunov M.N. sun'iy intellekt favqulodda vaziyatlarning oldini olishda samarali ekanligini ta'kidlaydi. Prognozlash modellari xavf ehtimolini matematik asosda baholash imkonini beradi. $R_{xavf} = P(E) \cdot I(E)$

Bu yerda xavf darajasi hodisa ehtimoli va uning oqibatlarini kuchiga bog'liqdir. Petrov V.A. prognozlash texnologiyalari xavflarni oldindan aniqlashda muhim ekanligini qayd etadi. Ushbu yondashuv ishlab chiqarish barqarorligini oshiradi. Tashkiliy choralar xavfsizlik tizimining ajralmas qismidir. Belov S.G. xavfsizlikni ta'minlashda tashkiliy tuzilmaning ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Har bir xodimning vazifalari aniq belgilanishi lozim. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha reglamentlar ishlab chiqilishi zarur. Bu reglamentlar barcha xodimlarga tushunarli bo'lishi kerak. Texnik choralar ham xavfsizlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Jihozlar muntazam texnik ko'rikdan o'tkazilishi lozim. Eskirgan uskunalarda xavf darajasini oshiradi. Shu sababli modernizatsiya jarayoni doimiy amalga oshirilishi kerak. Xodimlarning tayyorgarligi xavfsizlik tizimining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Zakharova L.I. xodimlar tayyorgarligi favqulodda vaziyatlarda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Muntazam o'quv mashg'ulotlari o'tkazilishi zarur. Xodimlar xavfsizlik qoidalarini amalda qo'llay olishi kerak. Xavfsizlik madaniyati korxonada barqarorligining muhim omili hisoblanadi. Xodimlarda mas'uliyat hissini shakllantirish lozim. Bu esa xavf omillarini kamaytirishga yordam beradi.

O'zbekiston sharoitida yengil sanoat korxonalarida hududiy xususiyatlar ham muhim rol o'ynaydi. Akhmedova Z.K. mintaqaviy omillar xavfsizlik tizimiga ta'sir qilishini asoslab bergan. Iqlim va infratuzilma holati xavf darajasini belgilaydi. Shu sababli moslashuvchan xavfsizlik tizimi zarur hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar xavfsizlik tizimini modernizatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega. Usmanova R.I. innovatsiyalar xavfsizlik samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi. Kuznetsova E.B. kompleks yondashuv xavf omillarini yagona tizimda boshqarish imkonini beradi. Rakhimov A.Zh. ijtimoiy omillar ham xavfsizlik tizimida muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. Monitoring tizimlarini joriy etish xavf omillarini doimiy kuzatish imkonini beradi. Bu tizimlar real vaqt rejimida ma'lumotlarni tahlil qiladi. Natijada tezkor qaror qabul qilish imkoniyati yaratiladi. Xavfsizlik tizimining samaradorligi uning integratsiyalashganligiga bog'liqdir. Turli texnologik va tashkiliy elementlar bir tizimda ishlashi lozim. Bu esa xavfsizlik darajasini oshiradi.

XULOSA: Yengil sanoat korxonalarida favqulodda vaziyatlarning oldini olish tizimini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi. Tadqiqot natijalari ishlab chiqarish jarayonlarida xavf omillari ko'p komponentli xususiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Texnik nosozliklar, inson omili va tashqi ta'sirlar asosiy xavf manbalari sifatida aniqlanadi. Shu sababli xavfsizlik tizimini kompleks yondashuv asosida tashkil etish zarur. Axborot texnologiyalarining joriy etilishi xavf omillarini tezkor aniqlash imkonini beradi. Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar prognozlash samaradorligini oshiradi. Bu esa favqulodda vaziyatlarni oldindan aniqlash va ularning oldini olishga xizmat qiladi. Tashkiliy choralar xavfsizlik tizimining barqaror

ishlashida muhim o‘rin tutadi. Texnik nazorat va muntazam texnik ko‘riklar xavf darajasini kamaytiradi. Xodimlarning tayyorgarligi va bilim darajasi xavfsizlik samaradorligiga bevosita ta‘sir qiladi. Xavfsizlik madaniyatini shakllantirish korxonalar barqarorligini oshiradi. O‘zbekiston sharoitida hududiy xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Innovatsion yondashuvlar xavfsizlik tizimini modernizatsiya qilishda asosiy omillardan biridir. Kompleks monitoring tizimlarini joriy etish xavflarni real vaqt rejimida nazorat qilish imkonini beradi. Xavfsizlikni boshqarishda integratsiyalashgan yondashuv samarali natija beradi. Tadqiqot natijalari texnik va tashkiliy omillar uyg‘unligini ta‘minlash zarurligini ko‘rsatdi. Favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berish mexanizmlari ishlab chiqilishi lozim. Xavfsizlik tizimlarini raqamlashtirish kelajakda muhim yo‘nalish bo‘lib qoladi. Korxonalarda xavfsizlikni doimiy takomillashtirish zarur jarayon hisoblanadi. Ilmiy asoslangan yondashuvlar xavf darajasini sezilarli kamaytiradi. Shu bilan birga, xodimlar mas‘uliyatini oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Favqulodda vaziyatlarning oldini olishda profilaktik choralar ustuvor bo‘lishi kerak. Tadqiqotlar xavfsizlik tizimini bosqichma-bosqich rivojlantirish samarali ekanligini ko‘rsatdi. Umuman olganda, yengil sanoat korxonalarida xavfsizlikni ta‘minlash kompleks ilmiy yondashuvni talab qiladi. Taklif etilgan choralar korxonalar barqarorligi va xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Smirnov A.V. Integrated emergency response systems: interdepartmental approach. Moscow, 2019.
2. Ivanova M.N. Modern information and analytical systems in security management. St. Petersburg, 2020.
3. Akhmedova Z.K. Regional features of emergency prevention in Uzbekistan. Tashkent, 2018.
4. Karimov I.Yu. Strategies for responding to natural and man-made threats in Central Asia. Samarkand, 2021.
5. Petrov V.A. Technologies for forecasting and preventing emergency situations. Kazan, 2022.
6. Usmanova R.I. Innovations in emergency prevention systems. Bukhara, 2020.
7. Kuznetsova E.B. Multidisciplinary approach to emergency risk management. Vladivostok, 2021.
8. Rakhimov A.Zh. Social aspects of security in emergency situations. Namangan, 2019.
9. Belov S.G. Organizational aspects of ensuring public safety. Ekaterinburg, 2021.
10. Zakharova L.I. Training and preparing the population for action in emergencies. Novosibirsk, 2020.
11. Tursunov M.N. Use of artificial intelligence in emergency prevention systems. Andijan, 2021.
12. Khasanova D.K. The effectiveness of information systems in emergency prevention. Fergana, 2022.